

v i o r e l ș t i r b u marele sigiliu (I)

VIOREL ȘTIRBU

MARELE SIGILIU
VOL. I

roman

ediție revăzută și adăugită

Editura Virtual

2011

ISBN(e): 978-606-599-666-3
978-606-599-677-9

Avertisment

Acest volum digital este prevăzut cu sisteme de siguranță anti-piratare. Multiplicarea textului sub orice formă, este sancționată conform legilor penale în vigoare.

PARTEA I

„Am preferit a lucra instituțiile ostășești înaintea oricăror altora, căci aceste instituții sînt cele mai minunate ce au avut părinții noștri, căci ele au făcut mărimea și puterea țării în vreme de patru veacuri, în sfîrșit, căci sînt convins că Țara Românească, de își va lua vreodată rangul ce i se cuvine între popoarele Europei, aceasta o va fi ea datorare mai mult regenerației vechilor ei instituții ostășești.”

N. Bălcescu

1 - Viata nu este îngăduitoare cu nimenea, fiecare om, într-un fel sau altul. Îi simte asprimea pe pielea sa. Numai că pe unii îi urmărește cu insistență mai mare decît pe alții. Ca și cum ea, viața, și-ar căuta dinadins pretexte să nu fie socotită că și-a împărțit cu dreptate poverile. Poate că lucrurile nu stau chiar așa, poate că fiecărui om i se cere atîta cît este în măsură să dea. Și dacă așa este, atunci Zinca Bălcescu avea toate motivele să considere că-și plătise tributul cu vîrf și îndesat, dar că, judecînd creștinește, Dumnezeu o întărise și-i ajutase să-și poarte crucea. După ce Barbu Pitaru murise, după ce trebuise să închirieze casă în mahalaua Visarion, după ce trebuise să-și restrîngă sever cheltuielile și să-și asume sarcina de a scoate familia la liman, acum, în vara acestui an 1840, nevoia o împinge să ipotecheze moșia de la Topolog. Cu aceeași creștinească speranță, Zinca își înăbuși durerea, convinsă că pînă la urmă priceperea ei de a orîndui lucrurile nu se va dezminți, și va izbuti să readucă belșugul în casă. Căci se bizuia numai pe ceea ce făcea ea și, la drept vorbind, cine să o ajute? Costache, fiul mai mare, după ce ajunsese la leafă, se străduia să se mențină în lumea bună și, se știe, condiția pentru a te menține în lumea bună e să irosești banii. Zinca îl aproba. Era, astfel, oricum mai aproape și de slujbele înalte și de fetele bogate, gîndea ea. Sevastița, fiica mai mare, era pe punctul de a se înrudi, prin căsătorie, cu familia Nedelescu, suficient de bogată să-i asigure un viitor lipsit de griji. Zinca însăși pusese umărul ca nunta să aibă loc cît de curînd și nu-și ascundea mulțumirea și mîndria.

Pe Barbu și Maria îi socotea încă adolescenți și preocuparea ei se îndrepta spre a-i feri de influențele proaste ce, în genere, au căutare și preț la o anumită vîrstă. Nicolae trebuia, iarăși, de acum, supravegheat cu atenție. De aproape doi ani băiatul era iuncher în armată, iar în armată tinerii găsesc destule prilejuri de a apuca pe drumuri greșite. Camaraderia de arme te îndeamnă și la lucruri frumoase, dar și la altele. În realitate, Zinca nu era cine știe cît de îngrijorată. Ca orice mamă, se străduia să fie egală pentru toți copiii și în sinea se declara mulțumită și de Nicu și s-ar fi declarat și mai mulțumită dacă l-ar fi văzut și despărțit de fata aceea, necăjită și frumoasă, Frusinica. Deocamdată le cerea copiilor ascultare, ascultarea însemna singura răsplată de care avea nevoie. Cît despre viitor, se va vedea. Ea și familia trăiau în prezent și Zinca înțelegea să-i dea prezentului o față cît mai plăcută și să apară în ochii lumii într-un chip cît mai onorabil. Zinca pătrunsese destul de adînc în sufletul

băieților și fetelor cărora le dăduse viață. De aceea se manifesta cu îngăduință față de micile vanități ale lui Costache - ea le considera mici - nu-și imagina că, la o adică, fiu-său n-ar renunța la ele. Nicu îi impunea respect din pricina cărților și apucăturilor de cărturar. Pe semne că respectul acesta a determinat-o să-l trimită la Topolog numai cu Sevastița, uitînd-o pe Frusinica, nelipsită pînă atunci de plăcerile vacanței la moșie. Nu că Frusinica s-ar fi pus stavilă în calea ascensiunii intelectuale a iuncherului, cît, îndeosebi, Zinca vedea în față o piedică în calea parvenirii lui. Cruzime de prisos, de bună seamă. Mai devreme sau mai tîrziu, Zinca tot i-ar fi despărțit. Dar de ce să nu oprească în fașă eventuale evoluții, neplăcute ei?...

Nicu plecă însoțit de Sevastița și de promisiunea vagă a mamei că Frusinica avea să le urmeze curînd. Dacă Zinca ar fi prevăzut să lungă călătorie spre Topolog va atrage schimbări esențiale în viața iuncherului, l-ar fi ținut acasă, fie și cu riscul de a amîna răfuiala cu fata. Zinca nu știa, însă, nu bănuia că Nicu însuși își potrivise plecarea pentru o altă foarte importantă întîlnire. Din pricina drumurilor defundate, trăsurile diferiților demnitari și boieri se împotmoliră în clisa șoselelor și cîteva zile conacul lui Ralet se transformă într-o mare casă de oaspeți. Printre cei împotmoliți se afla și Dimitrie Filipescu, căminarul. Avea 32 de ani, era de statură mijlocie, destul de slab, vioi, energic și, pe deasupra, avantajat și de comportamentul european. Purta îmbrăcăminte occidentală, fuma țigări lungi de foi și se exprima într-un limbaj modern. Mic boier liberal, cu doctoratul în drept luat la Paris, însă, contaminat de ideile marelui oraș veșnic răzvrătit împotriva ordinii prestabilite, căminarul era o figură cunoscută a Bucureștilor. În urmă cu șase ani făcuse parte din mișcarea lui Ion Cîmpineanu. Acesta era cunoscut ca întemeietor, împreună cu poetul Ion Eliade Rădulescu și actorul Costache Aristia, al Societății Filarmonice, cu caracter literar, științific, artistic, dar și, mai ales, cu caracter politic, preconizînd reforme politice și sociale. Un an mai tîrziu, în 1834, Ion Cîmpineanu, protestînd împotriva numirii domnitorilor în Principate, contrar înțelegerilor de la Adrianopole, contrar chiar prevederilor Regulamentului organic, fu nevoit să fugă în străinătate. Acolo își alcătui și programul mișcării sale: înlăturarea oricărei dominații asupra celor două țări române, unirea tuturor românilor și egalitatea claselor sociale.

Eliade se desolidarizase de îndată de Cîmpineanu, dînd asigurări de fidelitate domnitorului Alexandru Ghica și dez- avuîndu-l pe cel dintîi. Dimitrie Filipescu, însă, se întîlnise cu Cîmpineanu la Paris și continuaseră legăturile. Ion Ghica, cu care Bălcescu era prieten încă din liceu, îi scrisese, după 1838, cînd plecase și el la Paris, la școală, multe despre cele ce presupunea el că ar urma să se întîmple în țară. Ion Ghica era de părere că mișcarea Cîmpineanului va fi continuată de Dimitrie Filipescu, aceasta cu atît mai mult cu cît, la întoarcerea în țară, fiind extrădat, Cîmpineanu fusese închis la mănăstirea Mărgineni. Ion Ghica îl sfătui pe Bălcescu să încerce să se alătore mișcării, căci era o mișcare de tineret. Din ea făcea parte, bunăoară, și Eftimie Murgu, în vîrstă de 35 de ani, venit din Banat la București în 1836, avocat și profesor de drept roman și de logică, și care

le-a fost și lor dascăl, de altfel, la Sfântu- Sava. Tot Ion Ghica, care părea să le știe pe toate, îi făcea cunoscut că ar fi posibil ca Cezar Bolliac însuși să se alăture lui Filipescu. Cezar Bolliac, prieten intim al lui Câmpineanu, sprijinise activ programul acestuia. În sfârșit, Ion Ghica intervenise pe lângă Vaillant - profesor francez, aflat în țară din 1829, ca preceptor în casa boierului Iordache Filipescu - să-i înlesnească și iuncherului Bălcescu participarea la mișcarea căminarului. Vaillant îl sprijinea pe Dimitrie Filipescu și, dată fiind tinerețea acestuia, opina să se înconjoare tot de bărbați tineri și curajoși. În 1838, în țară fiind, Câmpineanu, Bolliac și alții alcătuiseră o Constituție. Bălcescu ar fi vrut încă de atunci să participe și el, dar Ion Ghica, plecând la Paris, nu mai avusese cum să-l ajute efectiv. Ion Ghica făcea parte din societatea înaltă, însă, și acum socotea că dacă Bălcescu dorește, este un moment favorabil de a intra în mișcare. Iuncherul dorea, prin urmare Vaillant îi promise să-l prezinte lui Dimitrie Filipescu.

Întâmplarea a făcut să-l cunoască pe căminar în atare împrejurări, dar aceasta nu însemna că intrarea lui în mișcare se datora întâmplării. Mai mult, chiar, între 1838—40, corespondase cu Ghica, atâta cât se putea scrie în scrisorile ce treceau prin cenzură, pe tema constituției lui Câmpineanu, precum și despre ce anume ar avea de adus nou Dimitrie Filipescu. De acolo, din Paris, Ion Ghica participa și el, în felul său, la mișcarea nouă ce o pregătea Dimitrie Filipescu. Evident, lucrurile trebuiau luate cu rezerva cuvenită. El, Ghica, se putea înșela, dar dacă Ion Ghica se putea înșela, fiind departe de țară, Bălcescu, fiind chiar în miezul vieții capitalei românești, era în măsură să se informeze cât de cât exact. Ajunsese, deci, la concluzia că se pregătea ceva și, folosindu-se de relațiile ce i le crease Ghica, încercase să intre în legătură cu cei ce organizau mișcarea. Vaillant îi promisese, în orice caz, sprijin. Dar, se vede, există și acest neprevăzut, ce te aruncă în viitoarea evenimentelor nepregătit, deși s-ar părea că, urmărindu-le cu atâta tenacitate, omul ar fi gata să spună prezent în orice eventualitate. Prezent putea spune Bălcescu, ce-i drept, dar neprevăzutul fu ca atare. Își reveni, însă, repede și luă totul în pro- priile-i mâini, nu avea nici un rost să amîne. Voia să acționeze, și va acționa! Două erau mișcărilor: una a lui Câmpineanu, în- frîntă, și aceasta, a lui Filipescu, în curs de desfășurare. De va fi victorioasă, țara va fi mulțumită. De nu va fi victorioasă, îi scrise lui Ion Ghica, vor pregăti ei o a treia. De aceea, tînărul iuncher era conștient că apropierea de o gândire matură politicește este profitabilă.

Dimitrie Filipescu era un bărbat rezervat, ori așa părea a fi acolo, la conacul lui Ralet, avînd în vedere că tovărășia celorlalți boieri îl nemulțumea sau, mai exact, îl enerva. Împrejurarea, cum ziceam, îl puse față în față cu Bălcescu. Tînărul, ca înfățișare, nu-i spunea mai nimic. Doar ochii, extrem de vii și de inteligenți, indicau că Bălcescu nu făcea parte din categoria oamenilor suficienți. Dar cîți asemenea ochi nu văzuse Filipescu? Și apoi și diferența de vîrstă îl obliga la oarecare sobrietate, exagerat îngăduitoare și paternă, adevărat, dar nu mai puțin reală. Totuși, hoinăriră prin împrejurimi, respi- rînd aerul tare și înmiresmat al pădurilor.

— Eh, ofta de fiecare dată căminarul, nicăieri nu e ca la tine acasă...

Ceea ce nu-l împiedica să vorbească despre Paris, orașul în care, și în vremurile grele, libertatea este hrana de zi cu zi a locuitorilor:

— Da, ai putea spune că atmosfera acestui oraș este libertatea. Deși, judecat mai critic, mirosul de canale se simte și acolo, nu chiar ca la București, desigur, dar se simte, iar Sena este murdară, ca Dâmbovița, cu deosebirea că Sena este un fluviu pe care plutesc vapoare mici, în vreme ce Dâmbovița e o biată gărlă unde se bălăcesc rațele și unde își spală rufele nevestele vânzătorilor de mărunțișuri. Sînt multe lucruri care se asemuiesc. În primul rînd faptul că și acolo sînt oameni, ca și aici. Că și acolo există o mare nobilime și o mare mulțime săracă. Dar marea nobilime își pierde puterea economică și o dată cu ea și pe cea politică. Acolo burghezia e în plină dezvoltare.

De fapt, în clipa aceea își amintise de ceilalți boieri blocați din pricina drumurilor desfundate. Presupunea că unele zvonuri despre mișcarea pe care o pregătea circulau. Se întreba ce vor fi crezînd ei, ce le-ar plăcea să creadă. Răspunsul nu putea fi decît unul singur: boierii vedeau în mișcare exclusiv lupta pentru putere. Evident, nu e de conceput mișcarea de înlăturare a domnitorului fără înlocuirea acestuia. Depinde însă cum și în folosul cui. Ruda sa, Alecu Filipescu, s-ar da oare în lături de la a obține pentru el domnia? De bună seamă că nu. Diferența rezulta din faptul că Alecu s-ar simți bine în cadrele existente, el rîvnea puterea pentru sine, iar nu pentru reforme. Cel mult ar reflecta asupra cîtorva măsuri capabile să-i întărească poziția, capabile să îngreuneze propria-i eliminare de pe scena politică...

— Dumneata, reveni într-un tîrziu Dimitrie Filipescu, dumneata nu ai o viață personală, o alta decît aceea a cărților, să zicem?

Iuncherul îl privi descumpănit. Deodată descoperi ceva suspect în faptul că Zinca aranjase lucrurile în așa fel încît Fru- sinica să nu se afle acolo. Era oare ceva serios? În realitate nu se gîndise dacă era ori nu. Probabil și fiindcă, ajutînd-o pe fată - și mai bine zis o ajutase maiorul Voinescu II și Aristia - să facă teatru, i se părea a-și fi creat un ascendent asupra ei. Apoi ea era aceea care îl curta, dîndu-i sentimentul că nu era în obligația lui decît să întindă mîna și să ia ce i se oferea. Poate că lucrurile nu stăteau chiar așa, nu avea însă motive să creadă că stăteau altminteri.

Căminarul surîse:

— De fapt te înțeleg. E o epocă extraordinară. Tineretul, din păcate, nu are o viață personală nicăieri, la drept vorbind. Pasiunile politice și de tot felul sînt mai presus de viața personală...

— În definitiv, zise nedumerit Bălcescu, de ce nu ar însemna aceste probleme și viață personală?

Dimitrie Filipescu strivi o crenguță, sau o frunză de ferigă, tînărul nu-și mai aminti, de fapt nici nu a observat, n-a fost atent:

— Da, admise celălalt, probabil că așa stau lucrurile. Și mai ales la noi...

Se opri. Se gîndea, iuncherul nu-și dădea seama la ce anume se gîndea. Cum pauza se

prelungea, vorbi el:

— Eu nu am călătorit prin alte țări ale Europei... de fapt n-am trecut granița niciodată, am fost în Transilvania. Când mergi acolo, se zice că te duci în străinătate. În realitate te duci într-o țară românească... Da, spuneam că nu cunosc viața de aiurea. Dar după cum văd eu lucrurile, nevoia de schimbare la noi e evidentă. Schimbările nu se pot face decât cu oameni noi. Din Alecu Filipescu, ruda dumneavoastră, iertați-mă că vi-o spun, n-o să facem niciodată altceva decât ceea ce este.

— Prin urmare găsești că voi aveți un rol de jucat pe scena politică a țării, îl completa Dimitrie Filipescu.

— Exact. Domnul Vaillant trebuie să vă fi spus, de altfel.

— Mă întreb dacă politica e pentru voi prilej de afirmare sau mai mult...

— E și prilej de afirmare, desigur. Dar nu uitați romantismul vârstei.

Soarele cădea fierbinte. Căminarul își zise că drumurile se vor usca și că în curînd fiecare își va urma calea lui. Dimpotrivă, tînărul era furios pe soare. El nu dorea ca întîlnirea cu Filipescu să rămîină fără rezultat. Nu voia să se despartă de el înainte de a-i smulge informația după care tînjea: pregătea sau nu căminarul revoluția? Și dacă da, ar fi dispus domnul Dimitrie Filipescu să-l primească și pe el în rîndurile sale? Căminarul prinsese totuși interes pentru iuncher și ținea să-l descoasă în amănunt:

— În fond ce ai dumneata împotriva domnitorului?

— Eu? făcu, simțind la ce făcea aluzie Filipescu: anume că el, Bălcescu, slujea ca iuncher în armata lui Al. Ghica. Eu? reveni. Sincer vorbind, Al. Ghica nu e de acuzat că n-ar fi făcut nimic. Se poate mîndri cu destule realizări. Ce i-aș reproșa eu, e lipsa de îndrăzneală sau, mai bine zis, lipsa curajului de a se vrea domnitorul tuturor românilor, din Țara Românească Moldova, Transilvania...

— Nici nu e de mirare, zise căminarul. Avem în jurul nostru trei puteri imense...

— Și totuși, cineva... cîndva... cuiva nu-i va lipsi curajul...

— Nu e numai curajul la mijloc, îl contrazise căminarul. Sau e și curajul, curajul de a accepta sacrificiul, de a-l privi ca împlinire supremă a vieții... Problema are însă un caracter personal... Nu orice moment este prielnic întregii colectivități... Nu i se poate cere unui popor să se sinucidă... Poporului i se cere să știe folosi împrejurările favorabile...

— Și cine stabilește cînd sînt ori nu împrejurările favorabile?

Se așternu tăcerea grea, semnificativă. Soarele inunda pădurea, aerul tremura ușor. Atîta liniște și pace... Iar ei evocau vîlvătaia, neliniștea, speranța și deznădejdea. Bălcescu încremeni în așteptarea răspunsului. Pe fața luminată de o rază a căminarului, un mușchi tresări nervos, ca un zîmbet ori ca o părere de rău. Se plimba printre tufele de măceș, înflorite, studiindu-le cu atenție, ca și cum de acolo ar fi așteptat el însuși limpezirea. Se opri, cu mîinile la spate și cu picioarele desfăcute. Ridică încetișor capul:

— Nu știi... În orice caz nu eu, nici dumneata, nici oricine altcineva, luat în parte, ci noi, împreună, luați împreună... Dar, ca să fiu sincer, consider că împrejurările sînt relativ prielnice încercării de a construi statul modern. Situația țării nu e strălucită și dorința de schimbare e mare. Poporul vrea să trăiască mai bine... Pe plan extern... rivalitățile celor trei imperii ne-ar fi nouă favorabile. Preocupați de politica lor de mari puteri, coloșii ar putea fi surprinși și puși în fața faptului împlinit. În sfîrșit, Al. Ghica nu este corespunzător apărut. Armata noastră are trei regimente, dintre care doar unul se află în București... Garnizoana din București ar putea fi neutralizată... Ești de acord?...

— Armata, așa puțină cum e ea, este, după părerea mea, anume răspîndită prin țară ca să nu reprezinte o forță serioasă. Nu doar pentru a-l apăra, într-o eventualitate, pe Al. Ghica, ci chiar pentru a-l lipsi pe domnitor de orice posibilitate de a se sluji el însuși de ea... Răspîndirea regimentelor regulate e primejdioasă. La un atac neașteptat, noi n-am fi în măsură să ripostăm eficient. Cîteva sute de pasvanți ne-ar face să apucăm drumul pribegiei...

— Adevărat, recunosc Filipescu. Nenorocirea e că nici altcineva nu s-ar afla într-o situație mai bună decît Al. Ghica.

— Tocmai, se înflăcăără Bălcescu. Dacă s-ar întîmpla mișcarea, apoi prima preocupare a noilor conducători ar trebui să se îndrepte către armată. Un stat ordonat are nevoie de armată permanentă și regulată. Eu cred că din prima zi noua conducere ar trebui să reformeze organizația noastră ostășească...

— Sînt de acord cu dumneata, spuse căminarul.

Iuncherul se apropie de el și-l privi drept în ochi:

— Domnule căminar, nici un popor din lume nu va reuși să fie el însuși dacă va fi bîntuit de idei defetiste. Sînt destui aceia care afirmă că națiunile mici nu au a se amesteca în confruntări inegale. Sigur, unele popoare sînt mai numeroase și eventual mai puternice. Există, firește, națiuni mari și mici. Dar și națiunile mici și cele mari, numericește vorbind, căci spiritualicește nu găsesc potrivit a se face astfel de discriminări, și unele și altele, zic, au dreptul la existență liberă și independentă. Națiunile așa-zise mici pot, prin unitate, să-și mențină suveranitatea. Să nu uităm și văzul politic că o națiune îndrăzneată și unită, oricît de mică ar fi, n-a fost niciodată biruită; și să nu uităm nici cea maximă a politicii războiului că un stat, chiar de a doua mîină, poate ajunge arbitrul cumpenei politice cînd va ști a arunca, la vreme, o greutate în cea cumpănă.

— Prin urmare, după dumneata problema ar fi de a găsi națiunile mici pregătite pentru independență...

— Chiar cu arma în mîină...

— Chiar? surîse căminarul. Și dacă ar exista posibilitatea soluționărilor pe cale politică?...

— Ar fi naiv să respingem soluțiile politice numai de dragul de a ne folosi coasele... Însă la nevoie...

Dimitrie Filipescu se așeză, gînditor, pe un trunchi, prăvălit probabil de furtună. Murmură:

— Bine ar fi să nu trebuiască să punem mâna pe ghioage...

Bălcescu nu răspunse. Avea sentimentul că, în înflăcărarea lui, depășise măsura. Pornirile sentimentale nu fac întotdeauna casă armonioasă cu politica.

Căminarul se ridică:

— Să mergem.

Străbăteau poteca plină de frunzele putrede rămase acolo din anul trecut. Și doar era o zi de vară intensă, plină de promisiuni.

— Dumneata... Începu să vorbească Dimitrie Filipescu, apoi se opri. Merseră încă în tăcere și abia când ieșiră din pădure și intrară în plin soare, pe pajiștea viu colorată și mirositoare, căminarul își continuă ideea:

— Dumneata, dumneavoastră, tinerii, se corectă, tulburat și cu un ton ce trăda presimțiri dramatice, dumneavoastră veți conduce, veți desăvârși. Poate, se corectă el. Poate veți desăvârși. Și ar fi bine. Dar e posibil ca și dumneata - și prietenii du- mitale - să fiți doar un moment...

Dimitrie Filipescu socotea că tînărul iuncher îi forța puțin mâna. Inșă, dacă se gîndea bine, nu îl deranja. De aceea în final îi făcu promisiunea, cam pe jumătate, ce-i drept:

— În toamnă, tinere prieten, vom despica firul de păr în patru, cum se zice.

Hotărît lucru, pe Dimitrie Filipescu îl impresionase forța lăuntrică a interlocutorului. Prietenii lui mai vechi îi inspirau încredere și respect, dar erau oamenii momentului. Iuncherul i se părea a fi viitorul. Ceea ce, într-un anume sens, se justifica și prin vîrstă. La douăzeci de ani...

Au rămas două zile la conacul lui Ralet, pînă cînd drumurile au devenit întrucîtva practicabile și mulțimea de fețe înalte se răspîndiră fiecare spre domeniile lor. În răstimp, Bălcescu nu a mai avut discuții complicate cu Dimitrie Filipescu, din pricina boierilor de acolo care, în secret, rîvneau fiecare domnia. Și pîndeau cu lăcomie mișcările căminarului. Filipescu devenise prudent... Tunetul indignării ce izbucnea din gurile lor îl amuza pe Bălcescu. Vorbeau de parcă ar fi fost, ei, stîlpii moralității publice și politice. Și totuși, indignarea era reală. Nu împotriva lui Alexandru Ghica în calitatea sa de om politic, relativ mediocru, ci în calitatea lui de domnitor, calitate la care aspirau și ei. Culmea ridicolului era că jucau cărți - Constantin Cantacuzino, directorul Departamentului Administrativ, și Alecu Filipescu, îndeosebi - și își manifestau, în asemenea ocazii, solidaritatea (mai puțin cînd era vorba de cîș- tig), în intimitate, înșă, se urau de moarte și la rigoare s-ar fi eliminat fără scrupule pentru a intra astfel pe scena politică. În țară nu exista competiție politică, ci modalitatea fanariotă a intrigilor politice. Posibil ca în orice sistem european lucrurile să nu fie extrem de corecte în această ordine de idei, dar, oricum, unele limite există. La București nu existau limite, decît cele legate de teama loviturii pe la spate. Pe Bălcescu îl amuzau și îl revoltau, deopotrivă. În definitiv, chiar în starea de lucruri existentă, fruntașii țării s-ar fi convenit să fie demni de situația lor. Ori, lipsa de demnitate i se părea umilitoare pentru națiune și o considera o ofensă gravă adusă poporului. Acești oameni,

reflectă în continuare, se bizuiau, desigur, pe acțiunea cu biciul, în nici un caz nu atacau problemele cu rațiunea. Rațiunea politică, firește. Instinctele erau armele de trebuință și nu gândirea politică, ba chiar gândirea în general. Asta îl supăra. Dacă a gândi politic în funcție de vremurile noi era primejdios, și pentru conservarea ei boierimea se îngrijea ca, pe cât posibil, gânditorii politici să nu supraviețuiască, era revoltător ca un fapt demn de stimă, de a gândi în genere, să fie de asemenea socotit fărădelege. Asta era rușinos. Înțelegea că diversitatea de opinii dusă la absurd, acum, ar destrăma și ar distruge totul, precedentul fusese creat prin prăbușirea instituțiilor țării. Dar diversitatea de opinii pe marginea obiectivului comun i se părea necesară. Om credincios trecutului, și considerându-se autorizat încă la acea vreme, cu toată tinerețea lui, să discute despre situația românească, Bălcescu era în fond un liberal tolerant și, în mod evident, nonconformist. Asta mai lipsea: aproape acceptat în grupul căminarului, să fie conformist. Ar fi fost absurd. Dar marea boierime - nu toată, ci aceea ce deținea într-un fel sau altul puterea materială - era străină de mișcarea spiritului. Ori, vremurile impuneau spirit, elan și solidaritate. Era, deci, cu neputință ca spiritul tolerant să devină, prin extindere lipsită de discer- nământ, propriul laț. În București, situația era cu totul specială. Un domnitor autohton trebuia înlăturat. Ori, chiar dacă Alexandru Ghica era un politician relativ mediocru, adusese cel puțin satisfacția - chiar modestă - a aparentei redobân- diri a ființei naționale, o pildă despre posibilitatea ca Țara Românească să se poată administra și autonom, fără intervenții și „sfaturi” din afară. Prin urmare, programul trebuia să fie în așa fel conceput - programul mișcării - încât poporul să fie convins de recucerirea deplină a puterilor sale. Boierimea se zbătea să-l debarce pe Al. Ghica înainte de vreme numai din motive personale, meschine și egoiste. Fiindcă nu râvneau puterea decât ca scop în sine, nu și pentru sensul ei. Mișcarea lui Dimitrie Filipescu avea alte obiective și se justifica. Era îndreptată împotriva sistemului. Bucureștii, considera Bălcescu, deveniseră teatrul violentei înfruntări de interese. Și dacă nu se întâmpla o minune - și nu credea să se întâmple chiar dacă, la nevoie, cum se spune, corb la corb nu-și scoate ochii, și deci boierimea s-ar fi unit în fața primejdiei - climatul desfășurării mișcării putea fi considerat satisfăcător. Mulțimea nu avea cum să le scape de sub control - strivindu-i o dată cu boierii - fiindcă se prezentau cu un program pentru mulțime. Iar forțele de care dispunea domnitorul erau insuficiente. Dacă, firește, nu va prinde de veste și nu-și va întări garnizoana din București. În cele din urmă, totul depindea de atmosfera capitalei. Cu cât mișcarea, odată declanșată, va câștiga adeziunea largă populară, cu atât șansele creșteau.

*

2 - întrebarea în legătură cu viața personală, pe care i-o pusese Dimitrie Filipescu în pădurea din apropierea castelului lui Ralet, reveni ceva mai târziu în atenția iuncherului, dar în aceeași vară. El se considera predestinat să fie liber datorită scopurilor propuse. Adevărata viață personală a artistului,

a omului politic, înseamnă, decurge, mai bine zis, din natura preocupărilor. S-ar putea ca uneori femeile să încurce asemenea destine, deși e greu de presupus că omul cu adevărat puternic, cu adevărat devotat problemelor sale, cu adevărat identificat cu ele, își poate măcina, renunțând la el, existența în atmosfera domestică. În realitate, pe cât de pasionat era de ceea ce i se părea a fi destinul lui, pe atât de pasionat și de mistuit s-a simțit, în vara aceea, după ce s-a despărțit de Dimitrie Filipescu, de dragoste. Nicu și-a dat seama că se îndrăgostise de Frusinica abia după intervenția severă a Zincai. A vrut să-i scrie să vină cu poșta - care circula pînă la Rîmnic și trecea prin Curtea de Argeș. N-a făcut-o, s-a mulțumit să-i transmită mesajul, dar mesajul n-a ajuns niciodată la destinație. Oricum, călărea pînă la Curtea de Argeș în zilele cînd venea cursa, coborau călătorii, însă pe cine aștepta el nu cobora. Zinca era mulțumită. Dacă nu-i îngăduise lui Nicu o dragoste ce nu i se părea ei profitabilă, în schimb, silit de împrejurări, tînărul călărea și asta era sănătos. Pe de altă parte, iuncher la cavalerie fiind, se antrena și, cine știe, drumurile acestea zadarnice îi vor aduce o avansare pentru merite speciale.

Nicu a încercat o discuție cu Zinca, ea s-a prefăcut că nu înțelege și el n-a insistat. I s-a destăinuit, numai pe jumătate, surorii lui. Dar Sevastița era și ea prinsă cu alte treburi. Zinca izbutise, pe drept cuvînt, o lovitură: căsătoria cu locotenentul Oprea Nedeleescu! Ba, după spusele lor - și erau fericite cînd evocau chestiunea - urmau să fie prezentați ca logodnici domnitorului. Nicu înțelegea, firește, bucuria. Zinca luptase din greu să-și găsească un ginere onorabil, iar Sevastița, care nu era o fată frumoasă, era, în orice caz, o frumusețe comună, se simțea măgulită să aibă un soț. Chestie de mentalitate, își zise el, și le aproba entuziasmul, se silea chiar să dea impresia asta - era și sincer - în schimb nu prea înțelegea de ce lui i se ridicase un zid în față. Mai mult, se gîndi cu groază că Zinca se va da peste cap și-i va găsi și lui o mireasă înzestrată, bogată și, cine știe, care să-l ducă la Curte. Nu prea înțelegea el cum izbutise, maică-sa să o pricopsească pe Sevastița, iar Zinca evita să dea explicații și el nu insistă. S-a gîndit doar că aceeași ingeniozitate a ei l-ar putea pune într-o situație delicată față de maică-sa. Nu era sigur că Zinca îl înțelegea exact. Deși poate se înșela. Fapt este că își dădea bine seama că ea visa să-l vadă aranjat domestic în conacul său și într-o casă mai de soi în București - cel puțin în acest punct Zinca se modernizase - iar el o apucase pe drumul politicii. Ei, dacă ar ști ea ce a discutat cu Dimitrie Filipescu! Dar nu știa. Și dacă îl vedea abătut, ea intuia că tristețea se datora absenței Frusinicăi. Ceea ce în parte era adevărat. Neștiind că Zinca mințea, era supărat - și poate că supărarea l-a făcut să o iubească pe fată, deși refuzul în dragoste nu înseamnă iubire propriu-zisă, ci durere, ceea ce e și mai apăsător - necunoscînd adevărul, deci, se supără pe Frusinica. Dar oricît loc ar fi ocupat ea în preocupările lui, se gîndea mai mult la Dimitrie Filipescu, la politică, la multe altele. Vizită și Goleștii, unde dormise Tudor Vladimirescu în noaptea trădării, majoritatea timpului însă hoinărea prin împrejurimile melancolice ale Topologului. Avea nevoie de singurătate și Zinca, socotindu-se pe drept cuvînt vinovată, îl lăsă de capul lui, altminteri poate că s-ar mai fi ostenit cu predicile ei despre viața omului chivernisit. Să o judece? La ce bun? Asta era ea. Și,

la drept vorbind, nici nu întâmpinase o opoziție cât de cât semnificativă - mai bine zis nu întâmpinase nici un fel de opoziție - din partea copiilor, ca ea să se vadă nevoită să-și reevalueze criteriile. Iar el, Nicu, era prea tânăr, totuși, pentru a-și îngădui luxul confruntării cu ea. Tânăr din toate punctele de vedere. Nu ajunsese încă la vârsta la care se însoară bărbații, în orice caz. Prin urmare preferă să amâne discuția, prematură, fără îndoială. Călărea, conștient de zădărnicia efortului, aștepta, conștient de zădărnicia așteptării. Cât despre Zinca, ea a procedat cu înțelepciune: așa cum îl mințea pe Nicu, tot așa o mințea și pe Frusinica. Ba că pleca în secret, ba că se reîntorcea Nicu la București - căci fata îndrăznește să întrebe, încă nu se simțea eliminată din cercul Bălceștilor - ceea ce nu era, desigur, adevărat. Fata sfârși totuși prin a înțelege, și a înțeles în felul ei: Zinca nu era altceva decât interpreta sentimentelor lui Nicu! Complexul de inferioritate a fost, de bună seamă, hotărâtor. Și-a închipuit că intelectualul nu putea accepta prietenia unei actrițe, ori viitoare actrițe...

*

3 - În plină vacanță, juncherul fu vizitat de emisarii lui Dimitrie Filipescu. La început s-a gândit că poate căminarul îl eliminase din mișcare, apoi că, din anumite motive, fusese devansată data declanșării complotului. Emisarii erau Marin Serghiescu și Constantin Telegescu. Cel dintâi, cîntăreț la biserica negustorilor și funcționar la Visterie, era un bărbat înalt și cu vocea frumoasă, gata în orice clipă să iasă în bătaia puștii cu pieptul dezgolit. Gata, însă, și să țină pușca în mînă. Cel de-al doilea, moșnean și apoi gradat în armată, devenise avocat pe lângă Divanul Apelativ. Era și el înalt, vînjos, dar nu gras, spre deosebire de Serghiescu, care avea obraji cam umflați și puțină gușă, din pricină că era și cîntăreț, desigur. Fața lui era specifică, din acest punct de vedere, ca și pieptul, dealtfel. Cei doi bărbați îl căutau la Curtea de Argeș, întrucît în vremea aceea Bălcescu făcea destul de des drumul călare pînă acolo, în așteptarea zadarnică a Frusinicăi. Probabil că Dimitrie Filipescu fusese informat despre plimbările lui. Deși Telegescu îi declară că tocmai încercau la Poștă să închirieze o trăsură pînă la Bălcești, tînărul nu îi crezu și dintr-un motiv foarte simplu: de vreme ce mișcarea avea caracter conspirativ, era cel puțin o negliobie să cauți la Poștă trăsură și să mai și strigi în gura mare unde și, îndeosebi, la cine te duci! De fapt, însă, Telegescu avea dreptate, nu mințea. Dar lui Bălcescu nu-i venea să creadă că se pot comite astfel de imprudențe. Firește, era posibil ca poliția să nu știe nimic, dar în nici un caz nu era admis să dea indicii, fie ele și vagi. Mai ales că Telegescu era cunoscut ca răzvrătit de profesie, un nesupus, un fel de anarhist și, pe deasupra, mai era și avocat pe lângă Divanul Apelativ. Unde, vrînd-nevrînd, trebuie să fi fost luat cât de cât în seamă, el nu se afla acolo în calitate de reprezentant al boierimii. Bălcescu rămase la părerea lui, deci.

Au petrecut toată după-amiaza împreună. Iuncherul era măgulit de atenția ce i-o arăta Dimitrie Filipescu. Programul fusese conturat: independența țării, abolirea privilegiilor boierești, desființarea

clăcii, în genere desființarea tuturor instituțiilor vechi.

Telegescu își continuă expunerea: adoptarea noii constituții, libertatea individuală, libertatea presei, crearea parlamentului și problema răscoalelor în Transilvania și Moldova, scopul final fiind crearea statului național.

— Dar ce anume trebuie întreprins pentru a prelua puterea? vru să știe Bălcescu.

— Adică? întrebă cu voce cam tare, de cîntăreț, Serghiescu.

— Cum îl doborîm pe domnitor? zise pe șleau tînărul.

— A, se luminează Telegescu, păi tocmai asta ne-a adus la dumneata. Căminarul ne-a trimis să te înștiințăm ce anume am realizat pînă în prezent. Mai bine zis, se corectă, cum e plănuită revoluția.

Bălcescu zîmbi sceptic. Nu credea că Dimitrie Filipescu le încredințase un asemenea mandat. Oamenii erau doar limbuți. Deși se înșela. Căminarul crezuse de cuviință să-i informeze pe toți membrii mișcării despre stadiul pregătirilor.

— Da, zise cam vexat Telegescu, revoluția e gata! Contăm pe sprijinul celor din Mahalaua Tabaci.

— Cine a luat legătura cu ei? Vreau să spun: cine a organizat acolo lucrurile în așa fel încît, la momentul oportun, oamenii să ne vină în sprijin?

Telegescu și Serghiescu se priviră nedumeriți.

— Probabil cineva din București, presupuse Serghiescu. Nu era prea sigur pe el. De fapt, amîndoi emisarii erau oarecum derutați de întrebările foarte exacte ale tînărului, și care lor nu le trecuseră prin cap, socotindu-le ca de la sine rezolvate,

Într-adevăr, ideile sînt bune, gîndea Bălcescu, la rîndul lui, dar nu ca abstracțiuni, ci idei în acțiune. Dovadă și oamenii aceștia, admirabili altminteri, care își închipuie că e suficient să pocnești din degete și domnia se prăbușește și totul se rezolvă, în genere, de la sine. Era însă posibil ca, din motive de conspirativitate, Dimitrie Filipescu să fi păstrat rezerve în chestiunea amănuntelor organizatorice.

— Bine, zise, e în regulă. Deci Mahalaua Tabaci este gata de luptă!

— Pînă la moarte! explodă entuziast Serghiescu.

Telegescu devenise ceva mai precaut. Pînă și niște manevre militare obișnuite sînt gîndite și pregătite întrucîtva, deși, de cele mai multe ori, ele sînt simple hărțuieli ale bieților oșteni. Prin urmare, întrebările lui Bălcescu îi atrăseseră atenția. Poate și din pricină că era iuncher și gîndea ostășește, Telegescu nu își dădea prea bine seama. Era într-o stare destul de confuză. Se simți obligat să comunice și o altă măsură luată. O făcea cu satisfacție și într-adevăr nu se înșela. Ca idee, chestiunea fusese bine gîndită. Însă numărul era prea mic:

— Radoșanu ne trimite 500 de panduri pe care Dimitrie Macedonschi - știi cine este, bătrînul pandur, - îi va instrui cum se cuvine și-i va comanda cînd se va da asaltul.

— Asaltul?

De data aceasta, Telegescu se simți de-a binelea tulburat. Ca fost militar...

— Ei, bine, reveni zîmbind Bălcescu, asaltul...

Se aşternu tăcerea între ei, tăcere destul de apăsătoare. În definitiv, misiunea lor era de a transmite mesajul lui Dimitrie Filipescu. Dar, fireşte, la înapoiere vor fi nevoiți să comunice rezultatele întrevederii. Sau măcar felul în care se desfășurase întrevederea. Și ce Dumnezeu să spună? Ca și cum le-ar fi ghicit frămîntarea, Bălcescu zise:

— Poate că aş vedea altfel lucrurile, deși nu găsesc necesar să le susțin acum... Cred că nu a sosit timpul.

— Deci chestiunea ridicată de dumneata este aceea a terminologiei, observă Serghiescu. Luncherul rîse:

— La urma urmelor... cum vreți.

Telegescu îl suspecta de alte ambiții.

— Dumneata ești militar...

Tînărul tresări:

— Poftim?

— Mă gîndeam, șovăi Telegescu. Mă gîndeam dacă nu cumva ai vrea un rang...

— Regret, i-o reteză scurt și rece Bălcescu, regret că au și început suspiciunile.

Telegescu își dădu imediat seama de ridicolul situației. Vru să se scuze, apoi își spuse că scuzele l-ar face și mai ridicol. Intervenii, însă, Serghiescu:

— Nu e vorba de suspiciuni. Fireşte că după revoluție trebuie să fii înaintat în grad. Doar toți cei ce fac revoluții ocupă posturi importante.

Acum Bălcescu rîse cu poftă și nu se mai supără, dar i-o zise totuși foarte franc:

— Deci revoluția o faci pentru dumneata, pentru a ajunge, de pildă, ministru, nu?

Serghiescu roși:

— Nu, domnule. Însă cred că de vreme ce luptăm pentru o nouă ordine - și elimin din discuție riscul la care ne expunem - e normal ca să o și întronăm noi. Iar noi nu sîntem veșnici. Cînd programul va fi pus în aplicare, cînd se vor crea instituțiile necesare, atunci lucrurile vor sta altfel.

Bălcescu îi dădu dreptate. Regreta chiar că-l ironizase. Serghiescu „eliminase din discuție riscurile”, dar era adevărat că ei se expuneau unor primejdii foarte mari. Pentru că orice complot este primejdios. El nu are o bază largă de masă și deci nu există posibilitatea de refugiu în cazul în care lovitură este ratată. Cu alte cuvinte, totul trebuie să reușească din capul locului. Sau să eșueze. Și, la urma urmelor, se adăuga și a treia dimensiune: speranța, credința! Nu este admisibil să urnești o acțiune pornind de la premisa înfrîngerii! Uneori, trebuie chiar să sperii împotriva tuturor evidențelor. Și, cinstit vorbind, chiar toate evidențele erau împotriva? Poate că nu... Deși, se gîndi Bălcescu, abia după

preluarea puterii veneau problemele reale ale exercitării ei. În fond, domnitorul poate fi înlăturat. Dar simpla înlăturare nu înseamnă în mod automat și soluționarea treburilor instituționale. Pe deasupra, în condițiile date, se ivea și chestiunea atmosferei ce se va crea pe plan extern: cum vor privi puterile interesate, sultanul, Viena și țarul, instaurarea unui regim radical? A-l recunoaște imediat, ar însemna a-și șubrezi propria lor structură. Firește, aici, în problema asta, lucrurile trebuiau limpezite mai întâi cu turcii. Dacă își aducea el bine aminte - va verifica neapărat - Înalta Poartă recunoscuse întotdeauna autonomia țării și recunoașterea fusese mereu reînnoită, inclusiv în înțelegerile ei cu Austria și Rusia. Țara plătea tribut, dar Înalta Poartă nu se amesteca propriu-zis în treburile ei interne. Însă o dată cu aducerea domnilor fanarioți nu se încălcase de fapt stipulațiile tratatului? Încăunarea domnilor fanarioți era un amestec direct în treburile interne, era numirea șefului statului. Desigur, la 1840 situația fusese deja reglementată. Tudor Vladimirescu, prin revoluția lui, îi izgonise pe fanarioți. Pe de altă parte, de pe urma rivalității țaristo-otomane, revoluția ar putea profita. Turcii ar putea privi cu interes mișcarea, ar putea crede - și ar trebui alimentată această încredere - că românii ținesc numai scuturarea de sub noua autoritate, nerecunoscută și de alte puteri - chiar dacă, în caz de victorie, firește că vor respinge orice imixtiune în treburile lor. Ceea ce era cu adevărat important, era ca revoluția să triumfe și, în acest scop, se cuvenea să se procedeze cu toată abilitatea diplomatică necesară.

— Noi sîntem buni români și ne-am vrea o țară mare și puternică, declară patetic Serghiescu.

— Firește, admise Bălcescu.

— Cum ți-ai închipuit dumneata că eu m-aș boieri? se miră Telegescu. Eu, țăran... țăran liber, e drept, dar, crede-mă, dacă am dorință mai mare, apoi aceasta, cît voi trăi, este ca toți să fim liberi.

— În fond toți sîntem, într-un fel sau altul, țărani, zise Bălcescu. Chiar și marea boierime...

— Ei, n-o fi chiar așa, se opuse Serghiescu.

— Dintr-un anumit punct de vedere, făcu iuncherul.

— Care? se interesă celălalt vehement.

— Există familii boierești vechi... dar cîndva, demult, n-au existat decît țărani liberi. Noi, românii, ne-am format propria nobilime... Că administrațiile din vremea fanarioților au sporit numărul stăpînitorilor... asta e altă chestiune...

— Mă rog, spuse Telegescu, așa va fi fiind cum spui dumneata. Domnul Filipescu ne-a făcut cunoscut că dumneata ești istoric. Deci e normal să știi destule... dar noi vedem ce este acum. Dumneata spune-ne ce-a fost și ce va fi - și din trecut și din viitor vom construi prezentul.

— E logic, acceptă Bălcescu. Observația lui Telegescu, plată cum era, exprima un adevăr esențial.

Timpu se scursesese aproape pe nesimțite. Discuția nu fusese excepțională, cum nici cu totul lipsită de utilitate nu fusese. Mai ales dacă o considera ca un semn că lucrurile nu stagnau. Și apoi, chestiunea evocată de căminar îl obseda: orice mișcare este necesară! Ba mai mult: sînt necesare o

suită întreagă de acțiuni politice, economice, sociale, culturale, care să zdruncine ordinea existentă, să lărgescă spațiul de pătrundere a ideilor, să formeze conștiințe și luptători. În realitate, Bălcescu nu se considera cu nimic mai puțin pătimăș decât Serghiescu și Telegescu. Era doar mai lucid. Politica nu se face cu versuri. Se vede că vorbise cu glas tare, căci Serghiescu declară, tot patetic, firește:

— Dar avem poeți care scriu poezii frumoase. Domnul Eliade, de pildă.

— Sînt și alții, zise Bălcescu.

— Domnul Eliade e cam supărat pe domnul Grigore Alexandrescu, continuă netulburat Serghiescu.

— Da? se miră ipocrit Bălcescu. Voia să-i dea satisfacție omului. Știa și el că Eliade era supărat pe poetul satiric. Întru-cîntva îi și dădea dreptate, fiindcă Eliade îl ajutase mult pe fabulistul cam leneș. Singura scuză - și esențială, de fapt - era aceea că, așa cum era, Grigore Alexandrescu era un poet prin excelență. Nu format, nu construit, născut și structurat așa. Iar în ceea ce privește limba și talentul, putea stîrni orice invidie, la drept vorbind. Pe de altă parte, și Bălcescu îl socotea un răzvrătit cam superficial, deși nu îl sancționa prea aspru. Era un ironic în poezie, singurul lucru important. Și lumea în care trăiau merita să fie luată la rost. Iar cuvintele ustură, la urma urmelor. Și apoi, cu un simț clar al realității, Bălcescu intuia că în epocă oratoria politică era de extremă folosință. Sigur, poezia ironică, satirică, nu este totuna cu discursul politic, dar uneori poate fi folosită ca argument. În ultimă instanță, însă, era o epocă în care cuvîntul ales trebuia să-și atingă ținta precis: să se adreseze sufletului mulțimii! Cîți nu vor fi rîzînd de boieri citind satirele lui Alexandrescu?

— Dar mie îmi place cum îi scarmănă pe îmbuibății ăștia, se miră Serghiescu.

Telegescu rîse cam brutal:

— Asta o zici fiindcă și tu te consideri un pic poet, fiindcă tu cînti... frumos, recunosc... să nu te împăunezi, însă...

Serghiescu protestă cu un gest al mîinii, un protest nu prea convingător, ce-i drept. În realitate, se mîndrea cu vocea lui - și pe bună dreptate. Cînta și frumos și cîntece foarte apropiate mulțimii. De fapt, repertoriul și-l făcuse culegînd cîntece de prin locurile colindate...: Iar „repetițiile” le făcea cu prietenul său, un anume Nicolae Filimon.

— Așa este, domnule Serghiescu, ne-ai cîntat și nouă odată.

— Da? se prefăcu a fi uitat. Deși își amintea precis cum fusese invitat să cînte în fața primelor unități militare românești și cît de mîndru fusese atunci. Și emoționat. De fapt, tot Bucureștiul era emoționat cînd treceau oștenii la paradă.

După-amiaza înaintase și soarele scăzuse roșietic, fierbinte, spre asfințit.

— Ar cam fi timpul să ne întoarcem acasă, fu de părere Telegescu.

Iuncherul era și el de acord că sosise timpul, trebuia să călărească o bună bucată de drum pînă la Bălcești. Serghiescu ar mai fi zăbovit, euforizat și de băutură și de încîntarea de sine. Îi plăcea

îndeosebi să fie ascultat. „Mentalitate de artist”, își zise Bălcescu. Oare ce s-ar face actorii fără aplauze? Ar sucomba, desigur... Și se gândi cu amărăciune că românii abia aveau un colegiu, necum o rețea largă de cultură. Teatre, opere, universități, toate celelalte: agricultură modernă, comerț, oameni pricepuți în gospodărirea avuției naționale... Avuția națională! Avuție jefuită, poate, nu națională!

— A fost o după-amiază frumoasă, zise, însă.

— Da, acceptă neconsolat Serghiescu.

— Ei, hai, dăi drumul, îl îndemnă Telegescu. Dă-i drumul, cântă.

— Plecăm, sări acesta, brusc exuberant.

S-au ridicat.

— Ei, atunci cum rămîne? întrebă Telegescu.

— Sabia e trasă, răspuse. Nu ne rămîne decît să o folosim!

— Deci, acesta e cuvîntul dumitale! punctă Telegescu.

— Măcar noi să fim uniți. Căci... ăia de sus trag de țară în toate părțile. O vînd și se vînd pe ei înșiși cui vor să-i cumpere. Pînă și străinii s-au scîrbit de lichelismul lor.

— Bine că poporul nu e uzat... Dacă și poporul ar fi uzat, atunci n-am mai avea nici o speranță, filozofă Serghiescu.

— Fiecare popor are stăpînii de care e în stare, observă iuncherul.

*

4 - Întorcîndu-se prin înserarea liniștită și înmiresmată spre Bălcești, iuncherul se gândi la cei doi tovarăși de luptă. I se păruseră prea plini de patos. Știa și el că fără entuziasm și spirit de sacrificiu nu se poate realiza nimic. Considera că entuziasmul și spiritul de sacrificiu, risipite stupid, sînt mai degrabă o primejdie decît un serviciu adus cauzei. Poporul trebuie să ardă la chemarea revoluției, dar nu patosul era metoda. Ci cuvintele simple, înflăcărare și acțiunea energică. Firește, nu Serghiescu și nici Telegescu vor fi miniștrii propagandei. Însă nu era mai puțin adevărat că pînă una alta Serghiescu avea de adus 500 de panduri... Ei, își zîmbi, o să le cînte tot drumul și lucrurile se vor rezolva de la sine... Nu era problema cea mai acută... Erau altele... De fapt nu erau decît două posibilități: victoria sau pierderea ei! Așa că, vorba lui, dacă au scos sabia din teacă, să o folosească! Pînă în toamnă, cînd avea să se întîlnească din nou cu Dimitrie Filipescu, i se părea o veșnicie. Iar el ardea de dorința de acțiune. Cînd ajunsese acasă, Zinca îl văzu preocupat și un moment se simți vinovată. Ea punea mereu tulburarea lui pe socoteala absenței Frusinicăi. Întrucîtva avea dreptate. Nu avea însă dreptate în temerile ei că Nicu o bănuia, că el înțelesese motivul real, intervenția ei, minciuna ei. Bănuia sau nu, în seara aceea nu” la fată se gîndea, ci la mișcare.

Îi devenise limpede, poate mai limpede ca oricînd, că datoria lui era aceea a acțiunii. Restul...

Ei bine, restul urma să se desfășoare cam la voia întâmplării. Citise mult despre bărbații minunați ai românilor*. Despre poporul ce îi urma în războaiele de apărare. Pildele lor îl făcuseră curajos și îl ajutaseră să-și făurească și un ideal de conducător...

În noaptea aceea, iuncherul nu dormi și gândurile îi erau destul de confuze. Era o liniște întreruptă din când în când de foșnetul vântului printre crengile arborilor din jurul conacului. El avea simțul clipei, al epocii, al momentului declanșării acțiunii hotărâtoare. În împrejurările date, lucrurile se cuveneau a fi corect puse la punct pentru că, în cazul reușitei, se ridica, firește, problema guvernării pe cât de democratice, pe atât de în spiritul națiunii. Și cu atât mai mult se ridica nevoia examinării serioase a întregii acțiuni, cu cât era în obiectiv răsturnarea puterii, preluarea ei și introducerea alteia noi. Nu era vorba de o crimă, de un asasinat politic oarecare... „Trebuie să credem în victorie. Pentru că iubim libertatea și vrem să o dăm poporului, sîntem îndreptățiți să trecem, fiecare, dincolo de propriile noastre ambiții, să acceptăm ideea sacrificiului cu gândul la viitorul națiunii. Sîntem capabili să devenim o țară între țările lumii, o țară demnă, sîntem capabili să ne-o construim și trebuie să o facem. Chiar dacă am fi dezamăgiți, istoria va judeca în ce măsură am greșit sau nu. Dar, mai ales, istoria ne-ar judeca dacă nu am întreprinde nimic pentru libertatea noastră când destinul ne-a desemnat această misiune. Este destinul generației noastre. Dacă o națiune a suferit atât de îndelung, apoi românii au făcut-o. Dar suferința națiunii și-a creat acum bărbații cărora le-a încredințat datoria fie de a-i reda libertatea și demnitatea, fie de a-i prelungi umilința. Și nimic n-ar fi mai josnic în fața istoriei și a conștiinței noastre decît a abdica de la această îndatorire. Ne-am plătit scump libertatea, cîtă vreme am avut-o. Nu ni se poate aduce nici un reproș...”

„Da, își continuă înfierbîntat gândurile, generația noastră a fost gândită în secole de asuprire și poporul ne-a creat acum dintr-un instinct sigur: sîntem predestinați să-i vindecăm rănilor! Nu sîntem neputincioși și, de vreme ce nu sîntem neputincioși să ne îndeplinim sarcina, se cuvine să fim încrezători în victorie. Și, apoi, dincolo de sacrificii, trebuie, acum, făcut primul pas pentru construirea României moderne. Dar poate că e un pas prea mic?” Se enervă. „Mic sau mare, este o problemă ce decurge din însăși vigoarea eu care ne-a umplut vinele poporul. Dacă pasul e prea mic, se va pompa mai mult sînge pentru viitor. Procesul a început și este ireversibil. Și de-ar ține o sută de ani. Nu timpul propriu-zis, în sine, contează aici, ci timpul real, în acțiune...”

Noapte fără sfîrșit în conacul de la Bălcești. Lumea, stă- pîni și slugi, doarme. Nicolae se chinuie în noaptea caldă. Nimic nu-i mai lent decît reflecția sterilă, mai lent pentru spiritul gata mereu să intre în acțiune. Multă vreme ideile mocniseră în el și în atmosfera familiei condițiile erau prielnice monotoniei și plictisului. Îți trebuie o mare putere de caracter să nu te contaminezi de echilibrul mediocru al bietului unchi Iancu, ori de sforțările de gospodar ale Zincăi. Se gîndi cu duioșie la ea. Își spuse că, fără îndoială, moștenise de la mai- că-sa spirit practic, organizatoric. Firește, la alte dimensiuni. Ea administra cele două proprietăți - casa din Visarion și conacul din Bălcești - și era

de o vigoare și de o energie neabătute. Pe plan spiritual preluase, desigur, și el asemenea însușiri prețioase...

Apoi văzu tabloul celor cinci sute de țărani panduri adu- nându-se în secret, străbătând drumurile de câmpie încinse și prăfoase, adunându-se și îndreptându-se spre București cu pre- cauțiuni nenumărate care să-i ferească de primejdii. Autoritățile județene, odată alertate, ar zădărnici din fașă totul... Era sigur că Telegescu și Serghiescu știau asta... Elanul lor fierbinte îi întări speranțele... Țăranii care vin în tăcere, pe câmpia Olteniei, îndreptându-se spre București ca în octombrie să fie gata de luptă... „Or, își zise, chiar dacă sîntem puțini, fie ca victoria să ne surîdă... Fie ca să nu bem din cupa amară a în- frîngerii, să nu ne ucidă stăpînirea întărindu-se pe sine. Pentru că procesul este ireversibil. Oare poate înțelege asta domnitorul?...”

Se ridică și ieși afară. Pămîntul emana o căldură amețitoare. Răsărise luna și azvîrlea umbre întretăiate printre crengi, luminînd drumul cu pietre ascuțite, cu arbori rari pe margini, rari și bătrîni ca înseși aceste ținuturi. Un nor alunecă alene și lumina lunii se frînse. Bezna acoperi totul, doar pete ceva mai întunecate se mai zăreau, coroanele copacilor. Tresări înfrigurat. Se simți ca într-o închisoare și gîndul îi zbură iarăși la oamenii care, ca el, se pregăteau în tăcere. Pentru un drum, firește. Primul și ultimul pentru unii dintre ei. Ori pentru toți, nu se putea ști. Da, desigur, deocamdată erau puțini cei care erau legați printr-un angajament nescris, ce ține de sacrificiul nobil și generos. Poate că Dimitrie Filipescu avea totuși dreptate?... Și iată că din beznă contururile se definesc din nou cu claritate, lumina puternică a lunii inundă totul cu bucurie nestăpînită. Ca o eliberare. Speranța. Credința. Ce n-ar da ca lucrurile să se desfășoare exact, fără ca vreunul din camarazii lui, sau el însuși, să moară, ori să zacă în închisorile nenorocite ale stăpînirii, fără lumină și fără puțință de evadare. Cît de puternici sîntem, gîndi, și totuși cît de vulnerabili... Un singur denunț și totul se poate prăbuși în prăpastia întunecoasă... Sigur, martirizați... Și nu pentru ei, propriu-zis, cît pentru viitorime avea importanță. Însă ei, ca oameni, pur și simplu? Adevărat, el cunoștea trecutul, poate mai bine decît ceilalți, dar este imposibil ca în situații excepționale trecutul să nu se înalțe pînă la tine și să nu te readucă brutal și la condiția umilă în care este solicitată numai vigoarea fizică. Bietul Serghiescu, oare ce s-ar face dacă nu i s-ar mai îngădui să-și audă propriul glas?...

...Lumina imperceptibilă vestește zorii - și ceața lăptoasă ce se ridică pe vale, tulbure, absentă... Se întîmplă în fiecare dimineață, totul e obișnuință. Pînă și natura este tributară... Pînă și ea! Dimineața veni repede, ceața se risipi și o dată cu pulverizarea ei răsări soarele, uscînd roua de pe vegetația arsă în miezul de vară trecut. Privi casele urîte ale oamenilor, urîte nu atît ca arhitectură, cît din pricina dimensiunilor meschine la care le adusese viața trudnică și bătrînă. Hambarele mici, pentru puținul prinos de bunăstare, ogrăzile în care viermuiau biete animale de casă, păsări gălăgioase cărora femeile, cu ochii cîrpiți de somn, le dădeau hrana trebuincioasă. Ele erau privilegiul nesperat al duminicilor și sărbătorilor din ce în ce mai triste și mai grele, ca plumbul. Ieșeau și țăranii, în grabă,